

Studiehandledning

**Se även ordlistan
"Faktaord i alfabetisk ordning",
som finns att ladda ner på www.bilda.nu**

Introduktion

Det finns många stigar att följa för den som vill gå på upptäcktsfärd i boken *Shalom Inshallah*. En är självfallet bilderna, samlade i fem olika gallerier. En annan är personerna som porträtteras, samlade i tre avdelningar, deras berättelser och erfarenheter. Men det finns fler.

En tredje kan vara de verser ur heliga texter som personerna har valt ut – ur vilket sammanhang är de hämtade? En fjärde de platser där personerna kommer från – var ligger de på kartan och hur kan livet ha förändrats där bara under dessa personers livstid? En femte är de verksamheter och organisationer som personerna ”representerar” – många kan vi läsa mer om på Internet. En sjätte de korta fakta- och bakgrundsord som finns i texternas marginaler. En sjunde...

Den här studiehandledningen syftar till att ge inspiration och tips för den som, enskilt eller i grupp, vill vandra olika stigar. Den kan följas avsnitt för avsnitt, för sju samlingar, eller användas som en idélåda varur man själv väljer och vrakar efter eget tycke och smak. En tanke bakom studiehandledningen är att stimulera samtalet, vidga perspektiven och öka nyfikenheten.

I förordet skriver Lisbeth Gustafsson, att boken *Shalom Inshallah* är en mötesplats för goda relationer, där också vi som läsare och betraktare är med. ”Nyckeln är det inkännande lyssnandet till den andres berättelse, erfarenheter och tankar”. När vi tillsammans vandrar kors och tvärs längs bokens många stigar är vi själva en viktig resurs. Ett samtal kan börja i den enkla frågan: ”Hur funderar du när du betraktar den här bilden?” Och följas upp med: ”Så intressant! Berätta mer om hur tänker du då!” Sedan är vi igång.

Till studiecirkelledaren

Som studiecirkelledare är du en ledare som månar om hela gruppen och om era samlingar. Men du behöver inte gå in i rollen som lärare eller expert. Du ansvarar för samtalsstrukturen och tiden och för att ingen hamnar utanför.

Varje träff rekommenderas att pågå i ca 1 timme och 30 minuter. I de flesta samlingar rekommenderas att gå en ”runda”, både i början och avslutningen av samlingen. Det innebär att var och en får berätta om sin tanke, känsla eller erfarenhet. Var uppmärksam så att inte rundan blir en diskussion. I rundan får var och en berätta utan att bli avbruten. Syftet är att man ska få sätta ord på och prova sina tankar utan att behöva förklara eller försvara. Samtidigt tränar man sig att lyssna och ta in olika perspektiv.

Till några av avsnitten finns en sidotext som ger en kort introduktion i ett stort ämne, som de tre abrahamitiska religionerna, eller historia om konflikten mellan Israel och palestinierna. Dessa texter är ytterst kortfattade och kan med fördel kompletteras med andra uppgifter, fakta och perspektiv.

För den deltagare, eller studiegrupp, som vill fördjupa sig ges efter varje avsnitt tips på litteratur för vidare läsning.

Upplägg, närvarolistor etc

För att starta en studiecirkel anmäls den till Bilda. En konsulent kommer att ge dig den hjälp och det stöd du behöver. Du hittar kontaktuppgifter till Bilda och dess regioner på www.bilda.nu

1. Första träffen. Bilderna.

Bläddra i boken och låt var och en välja ut en bild som de blir särskilt fäst vid. Gå en runda i gruppen och berätta med några få ord varför just den bilden berör eller intresserar. Låt var och en få prata till punkt utan följdfrågor.

Bläddra åter i boken, men låt var och en denna gång välja ut en bild som de uppfattar som intressant utifrån dess komposition. Tänk särskilt på sådant som bildens linjer, färg och form, hur olika föremål eller personer förhåller sig till varandra. Försök denna gång att bortse från värderingar eller vad bilden ”egentligen” föreställer.

Genom att analysera en bild på ett systematiskt sätt tränar vi oss i att se och reflektera kring sådant som vi vid en första titt kanske inte lagt märke till. Vi kan också bli uppmärksamma på oss själva, hur vi ofta värderar en bild utifrån den kontext där vi tror att den är tagen, eller det budskap vi tror att fotografen vill förmedla.

Sätt er i grupper om två eller tre personer i varje och hjälp varandra att göra en enkel bildanalys av de bilder var och en valt ut.

- Börja med att beskriva bilden: Vad innehåller den?
- Berätta sedan hur innehållet i bilden är ordnat, vad ser jag först, vad ser jag sedan, vad händer i bilden. (I bildanalys kallas detta för bildens denotation.)
- Berätta därefter vad du tänker på när du ser bilden, och försök skilja mellan vad som kan vara dina personliga associationer och vad som kan vara gemensamma kulturella. (I bildanalys kallas det för bildens konnotation.)

När vi tar del av information från Israel och de palestinska områdena, oavsett om det är i berättelser vi hör, texter vi läser eller bilder vi betraktar, präglas vårt sätt att ta emot informationen ofta av värderingar och erfarenheter. Inte sällan talar vi om ”israelvänner” eller ”palestinavänner”, eller att man är ”för judarna” eller ”för muslimerna”.

Kring en konflikt har vi ofta en ståndpunkt, eller kanske än mer vanligt en känsla, och denna präglar hur vi ”läser en bild”. Risken finns därmed att vårt sätt att ”döma före”, det vill säga våra fördomar, begränsar vår förmåga att se nya saker. Genom att försöka betrakta en bild ”bara som en bild”, eller genom att lyssna till hur någon annan uppfattar en bild, kan vi upptäcka nya saker, både i bilden och verkligheten den skildrar, liksom om oss själva. Det vi tycker ”är dumt” kan också bära en skönhet eller vara fascinerande. I en bild som signalerar konflikt kan det samtidigt finnas en komisk poäng.

Fotografen bakom bilderna i Shalom Inshallah heter Ziv Koren. Han är israel och jude och bor och verkar i Tel Aviv på den israeliska Medelhavskusten. Han har arbetat som nyhetsfotograf på den israeliska dagstidningen Yediot Ahronoth och varit knuten till stora internationella bildbyråer som Sygma och Gamma.

Gå tillbaka till de bilder ni har samtalat om under den här samlingen, och fundera över hur fotografen har tänkt. Varför tog han det motivet? I vilken relation kan man tänka sig att han står till det som motivet illustrerar? Eftersom vi faktiskt inte vet så kan vi tillåta oss att fantisera fritt.

Avsluta samlingen med att reflektera kring våra fördomar. Präglas jag av fördomar när jag tar mig in i en bok som *Shalom Inshallah*? Finns det fördomar som jag

skulle vilja bearbeta? Låt var och en skriva om sina egna fördomar. Spara lapparna och ta fram dem i slutet av studiecirkeln.

Till nästa gång

Läs de tre första porträtten under avsnittet *Fredsrörelser och fredskämpar*. Man kan gärna dela upp porträtten i gruppen, så att alla läser någon eller några men inte nödvändigtvis alla.

2. Andra träffen: Fredskämpar och fredsrörelser, del 1

Bläddra i avsnittet *Fredsrörelser och fredskämpar*, sid 54–83 där sex personer presenteras. Titta särskilt på årtalen när de sex är födda. Vilka personer ligger närmast i ålder för oss i gruppen? En svensk man född 1979 och Hillel Ben Sasson – vad kan man förmoda är lika och olika i deras vardag? Jean Zaru, född 1940, och en svensk kvinna i samma ålder – vad har de gemensamt?

Tag fram en karta över Israel och de palestinska områdena och leta fram de platser som de sex kommer från: Ramallah, Jerusalem, Beersheva, Betlehem och Nasaret.

- Är det någon i gruppen som har varit i någon av städerna och kan berätta om intrycken därifrån?
- Var ligger städerna på den politiska kartan, det vill säga vilka ligger i Israel och vilka på Västbanken och hur skiljer sig levnadsvillkoren i de olika städerna åt?
- Känner vi igen dem från nutidens nyhetsrapportering, respektive från Bibelns berättelser?

Möte med Jean Zaru, Hillel Ben Sasson och Eyad Sarraj

De tre första personporträtten i boken presenterar en kvinna och två män, varav en är kristen, en är jude och en är muslim. De bor i Ramallah, Jerusalem respektive Gaza.

Låt gruppen få del av enkla presentationer av de tre, förslagsvis genom att man i förväg bestämt vem som ska presentera vem. Berätta helt kort om vilka personerna är och i vilken verksamhet de är aktiva.

Samtala om hur de tre förhåller sig till sin religiösa tradition. Jean Zaru är kristen, aktiv i den så kallade kväkarrörelsen. I texten refererar hon ofta till Bibeln och diskuterar sociala och politiska konsekvenser med olika tolkningar. Hillel Ben Sasson är jude och studerar teologi. Även han pekar på olika tolkningstraditioner och politiska konsekvenser i sin religiösa tradition. Eyad Sarraj är muslim men också sekulär. Han lyssnar dagligen till Koranen och uttrycker respekt för de troende.

Konflikten mellan Israel och palestinierna beskrivs ibland som en konflikt mellan judar och muslimer, eller mellan judendom och islam. Samtidigt är det uppenbart, exempelvis i mötet med de här tre personerna, att det inom varje religiös tradition finns vitt skilda tolkningar och vitt skilda förhållningssätt till ”de andra”.

De tre abrahamitiska religionerna i Det heliga landet

De tre världsreligionerna judendom, kristendom och islam brukar kallas för de abrahamitiska religionerna eftersom alla tre refererar tillbaka till profeten Abra-

ham, eller Ibrahim som han kallas i Islam. Gemensamt för alla tre religionerna är att man menar att det bara finns en gud, det vill säga att de är monoteistiska.

Judendomen präglar det israeliska samhället i många avseenden och staten betraktas som en judisk stat. Bland de israeliska medborgarna finns dock en stor grupp muslimer (ca 17 procent), och en mindre grupp kristna (ca 2 procent).

De flesta av Israels judar hör till den gren som brukar kallas ortodox judendom, vilken är strikt observant på judisk lag. En mindre grupp utgörs av ultraortodoxa judar, som exempelvis motsätter sig staten Israel då den är upprättad av människohand och inte av Messias. Reformjudendom eller reformistisk judendom växte fram i Europa under 1800-talet i syfte att underlätta integration. Denna gren deltar gärna i religionsdialog och accepterar kvinnliga rabbiner.

Konservativ judendom uppkom som en motreaktion mot den mer reformistiska, men är inte lika strikt som den ortodoxa. De olika inriktningarna åtnjuter olika grader av statligt erkännande och ekonomiskt stöd; ortodox judendom har på dessa områden den starkaste ställningen. En icke-ortodox rabbin har exempelvis inte vigselrätt.

Islam har två grenar, Sunni och Shia. Sunni är den dominerande, förutom i Iran. Ca 90 procent av världens muslimer är sunniter. Islam innesluter många religiösa övningar. Anhängarna måste i allmänhet följa islams fem pelare, fem plikter som förenar muslimer med gemenskapen. Vid sidan av detta har de islamiska lagarna (sharia) utvecklats en tradition av stadgar och rättsregler som praktiskt taget berör alla samhällsaspekter och avseenden i ett muslimskt liv. Denna tradition omger praktiska frågor som kan beröra anhängarens vardagliga liv. Starkt förenklat kan man bland palestinier märka två former av koppling mellan religion och politik, dels en som finns inom partiet Fatah, som bygger på palestinsk nationalism, dels en inom partiet Hamas, som bygger på muslimsk fundamentalism.

Kristendomen har sina rötter i det här landet. Det var här som Jesus levde och det var här som bibelns berättelser om hans lärjungar och de första kristna utspelar sig. Många orter och platser som skildras i bibeln finns ju även på dagens karta. För hundra år sedan utgjorde de kristna 10–15 procent av befolkningen i Palestina. Idag är de snarare 1–2 procent. De största kyrkorna är den grekisk-ortodoxa, med ca 50 procent och den romersk-katolska med ca 30 procent av de kristna. Andra kristna kyrkor och grupper är melkiter, protestanter, syrianer, armenier, kopter, lutheraner och maroniter. I Israel finns några tusental Messiastroende judar, det vill säga judar som håller fast vid judisk tro och tradition, men som tror att Jesus var Messias.

Samtala i gruppen om vilka erfarenheter ni själva har av judar, kristna och muslimer. Känner ni några som är aktivt troende och som regelbundet går till synagoga, kyrka respektive moské? Har ni som grupp intresse att göra studiebesök i någon religiös byggnad på orten där ni bor?

Bokens bilder

Bläddra bland bilderna i boken, särskilt i galleriet Jerusalem. Hjälpt varandra att identifiera de tre religionerna i bilderna. Tag hjälp av Galleri-index på sidorna 198 och framåt om det är svårt.

Till nästa gång

Läs de tre andra porträtten under avsnittet Fredsrörelser och fredskämpar. Man kan gärna dela upp porträtten i gruppen, så att alla läser någon eller några men inte nödvändigtvis alla.

För den som vill läsa mer

Jean Zaru: *Fångad av icke-våld. En palestinsk kvinna talar*. Cordia 2010

Christer Hedin: *Abrahams barn*. Dialogos förlag 2007

3. Tredje träffen: Fredskämpar och fredsrörelser, del 2

I den här samlingen riktar vi dels särskild uppmärksamhet på ytterligare tre personer i avsnittet om fredsrörelser och fredskämpar, samt samtalar om erfarenheter och perspektiv från alla sex.

Möte med Zoughbi Zoughbi, Avraham Burg och Ghassan Manasra

Som vid förra samlingen, låt gruppen få del av enkla presentationer av Zoughbi Zoughbi, Avraham Burg och Ghassan Manasra. Ett upplägg kan vara att gruppen i förväg bestämt vem som ska presentera vem. Berätta helt kort om vilka personerna är och i vilken verksamhet de är aktiva.

Vi har nu läst om sex personer som alla är involverade i någon form av freds- och förändringsarbete i sitt eget lokala, politiska och religiösa sammanhang. Samtala om de sex, vad är lika och vad skiljer sig åt i deras berättelser och erfarenheter?

Det finns många stigar att vandra genom det här avsnittet och gruppen väljer själv de frågor man vill fördjupa sig kring. Här följer fyra frågeställningar att utgå ifrån.

”Vi och dom”

Just de här sex personerna ger intryck av att vara öppna för mångfald och dialog. Fundera tillsammans vad som kan ha fört dem dit. Ghassan Manasra säger att ett problem med de radikala muslimer, så kallade islamister, är att de tänker att alla problem kommer utifrån. Är det ett tänkande som också finns inom olika judiska och kristna grupper, i Mellanöstern men också i Europa, och i vår närhet? Hur kan det komma sig att uppdelningen ”vi – dom” är så stark och oförsonlig i vissa religiösa grupper men nästan obefintlig i andra? Har det med vilka praktiska erfarenheter av ”den andre” man har, eller på utbildning eller i vilken tolkningstradition av de heliga texterna man har präglats?

”Vi och våra egna”

Både Avraham Burg och Ghassan Manasra diskuterar hur de har hanterat kritik från människor och grupper med samma religiösa tro och tradition de själva står i. Burg har exempelvis utsatts för hård kritik för sin bok *Förintelsen är över och vi måste resa oss ur askan*. När vi talar om fred och konfliktlösning tänker vi oss ofta att det handlar om två eller flera parter som strävar efter fred och förändring. Men flera av de här sex personerna har erfarenheter av att bli kritiserade och ifrågasatta av sina egna, för att de har öppnat för dialog med och förståelse för ”de andra”. Genom världshistorien finns många exempel på att den som tagit initiativ för fred blivit beskylld av de egna att vara en förrädare. Ett av dem var Yitzhak Rabin, israelisk premiärminister som 1995 blev mördad av en högerextrem israel efter att ha undertecknat Oslofördraget med palestinierna.

Samtala i gruppen om förutsättningar för fred mellan Israel och palestinierna – vilka grupper motsätter sig en sådan och vilka kan deras motiv vara.

”Vi och vår tro”

Alla sex personerna i det här avsnittet finner inspiration för fredsarbete i sin religion och sin religiösa tradition. Läs högt för varandra de texter ur Bibeln och Koranen som de sex refererar till. Om ni har tillgång till en bibel och koranen, läs verserna ur ett längre sammanhang.

Begränsad rörelsefrihet

Samtala om de sex personerna i detta avsnitt. Låt exempelvis var och en i gruppen tänka sig in i förhållandena för en av dem. Tror ni att de skulle ha utbyte av att träffa varandra?

Som palestinier i Ramallah har Jean begränsade möjligheter att besöka Hillel i Jerusalem, och israelen Hillel får av de israeliska myndigheterna inte besöka vissa delar av Västbanken. Eyad i Gaza kan vare sig resa in i Israel eller besöka Västbanken, och så vidare. På grund av den komplexa politiska situationen mellan Israel och palestinierna finns idag ytterst små möjligheter för israeler och palestinier att mötas. Den fysiska säkerhetsbarriären som Israel har byggt, som i vissa delar har formen av en åtta meter hög mur, spelar naturligtvis stor roll, men även på det sociala och psykologiska planet finns idag ofta höga murar mellan människor.

Bokens bilder

Bläddra bland bilderna i boken, särskilt i gallerierna Samexistens och Bakom fasaderna. Låt var och en välja ut en bild som ger en känsla av hopp, samt en bild som ger en känsla av hopplöshet. Gå en runda i gruppen där deltagarna med några få ord berättar varför man valde just de bilderna, men undvik att det uppstår en diskussion.

Till nästa gång

Läs de tre första porträtten i avsnittet Kulturrörelser och kulturprofiler. Bekanta er dessutom med de följande tre genom de korta presentationerna. Kom gärna överens om att någon eller några vid nästa gång presenterar var sin person.

För den som vill läsa mer

Avraham Burg: *Förintelsen är över och vi måste resa oss ur askan*. Bokförlaget Daidalos 2011

Amos Oz: *Hur man botar en fanatiker*. Månspocket 2009.

4. Fjärde träffen. Kulturrörelser och kulturprofiler, del 1.

I den här samlingen bekantar vi oss flyktigt med de sex personerna i avsnittet *Kulturrörelser och kulturprofiler*, och samtalar särskilt om de första tre.

De sex personerna är på olika sätt involverade i kulturverksamhet i vid mening. En förestår en konstutbildning, en är präst som vill tillverka oljelampor, en är föreståndare för ett kulturcenter, en är aktiv i religionsdialog, en är biblioteksföreståndare och en är konstkurator.

Samtala om konst, litteratur och hantverk – vilken roll spelar kultur i era egna liv? Är det någon i gruppen som själv målar eller sysslar med slöjd? Vad kan hantverk med händerna betyda för tankens frihet och fantasi? Vilka främmande kulturer eller tidsåldrar har ni mött enbart via litteraturen? Många människor kan vittna om att konst, litteratur eller hantverk har haft en stor betydelse i perioder av sorg eller depression – är det erfarenheter som någon i gruppen vill dela med övriga?

Möte med Faten Nastas, Raed Abusahlia och Najj Owdah

Låt gruppen få del av enkla presentationer av de tre, förslagsvis genom att man i förväg bestämt vem som ska presentera vem. Berätta helt kort om vilka personerna är och i vilken verksamhet de är aktiva.

Faten Nastas är konstnär, verksam i Betlehem på Västbanken men utbildad i Israel. Själv vill hon inte betrakta sig som en politisk konstnär, men hennes israeliska lärare, studiekamrater och vänner hävdar ändå bestämt att hennes konst, och det faktum att hon är utbildad i Israel, gör henne politisk. Om palestinska kollegor som målar abstrakt säger hon: ”Men själva flykten från politiken gör det också till en politisk handling.”

Samtala om hur ni ser på sambandet konstverk, konstnär och politik. Är det bra att veta mycket om konstnären när man betraktar ett konstverk, var han eller hon är verksam eller vad han/hon ville berätta eller gestalta? Eller är det tvärtom en fördel att vara helt nollställd, utan fakta om bakgrund och syften?

Raed Abusahlia och Najj Owdah påminner om varandra på så vis att de båda organiserar hantverk och konst i sin nära omgivning – prästen Raed i sin församling i byn Taybeh och föreståndaren Najj i flyktinglägret Debeisheh. Båda pekar på vikten av att frigöra kreativiteten hos människor, inte minst bland de unga. Båda understryker betydelsen att bevara hopp och självkänsla.

Samtala om hur det kommer sig att Raed och Najj själva tycks vara så fyllda av energi och kraft och att de utstrålar trygghet och framtidstro trots den svåra situation som råder runt omkring dem? Ofta talar vi om att det är viktigt att unga människor får ha goda ledare som förebilder. Dela med er i gruppen av erfarenheter av goda ledare, nu eller tidigare i livet. Vad betydde just den scoutledare, läraren, fotbollstränaren, barnkörledaren, pastorn etc för dig? Och vad var det som gjorde honom eller henne till en så god ledare?

Najj berättar att själva byggandet av kulturcentret Fenix betydde mycket för alla boende i flyktinglägret Debeisheh. ”Nästan alla var inblandade på något sätt.” I ett utvecklat välfärdssamhälle som det svenska vet vi ofta inte vem eller vilka som byggt en institution eller ett kulturhus, men under slutet av 1800- och början av 1900-talet var många folkrörelser engagerade i att bygga. Samtala om svenska folkrörelser som frikyrkorörelsen, nykterhetsrörelsen och folketshusrörelsen – varför byggde de sina lokaler och vilka likheter och olikheter finns det mellan ett äldre tiders bygghus och Fenixcentret i Debeisheh?

Bokens bilder

Samtala om första bilden i galleriet *Samexistens*, utan att undersöka var och när bilden är tagen. Uttrycker den glädje eller sorg, komik eller hot, fest eller tragedi? Studera också den näst sista bilden i galleriet Bakom fasaderna. Vad vill de unga männen uttrycka med sina frisyror? Är det snyggt eller fult? Skojigt eller tragiskt? Studera i bildindex längst bak i boken var och när bilderna är tagna.

Till nästa gång

Läs de tre sista porträtten i avsnittet Kulturrörelser och kulturprofiler. Kom gärna, precis som tidigare, överens om att någon eller några vid nästa gång presenterar var sin person.

För den som vill läsa mer

Martin Buber. *Jag och du*. Dualis 1994.

Bengt Knutsson: *Arabiska visdomsord*. Carlssons 2011.

5. Femte träffen. Kulturrörelser och kulturprofiler, del 2.

I den här samlingen bekantar vi oss med ytterligare tre personer som är verksamma inom kulturverksamhet av skilda slag, och vi följer två av dem tillbaka i historien.

Möte med Debbie Weissman, Khader Salameh och Jack Persekian

Som vid tidigare samlingar, låt gruppen få del av enkla presentationer av Debbie Weissman, Khader Salameh och Jack Persekian genom att berätta vad de gör, var de kommer från och något om deras erfarenheter.

Khader Salameh och Debbie Weissman skulle båda kunna ses som fredsbarn eller krigsbarn, beroende på hur man ser det – båda är födda vid eller strax efter andra världskrigets slut, 1945 respektive 1947. Men de är också födda under några av de mest turbulenta åren i Mellanösterns moderna historia där många av dagens svåra politiska konflikter har sin upprinnelse.

När andra världskriget tog slut i maj 1945, genom att Tyskland kapitulerade, och i september sedan Japan kapitulerat efter atombombningen av Hiroshima och Nagasaki, kunde världen se tillbaka på en period av besinningslöst dödande av oskyldiga människor. Judar i länder som Tyskland, Polen, Tjeckien, Österrike hörde till de värst drabbade. Genom nazisternas systematiska försök att utrota Europas judar dödades omkring sex miljoner människor. Många judars dröm om att kunna skapa ett eget judiskt land ansågs därmed som än mer nödvändig och önskvärd. Denna dröm formulerades första gången på ett tydligt sätt av den ungerske judiske journalisten Theodor Herzl som 1896 publicerade boken *Judestaten*. Det blev startskottet på en modern sionistisk rörelse och en omfattande migration av judar till Palestina.

Palestina stod sedan 1917 under brittiskt styre, men britterna hade i olika uttalanden utfärdat löften såväl till judarna att få skapa en egen stat som att Palestina efter första världskriget skulle bli en självständig arabisk stat. Från slutet av 1800-talet och under kriget försökte många judar att fly eller emigrera till Palestina, men britterna ville minimera antalet och konflikten mellan de invandrande judarna och det brittiska styret var djup. Terrorattentaten, inte minst från den judiska terrorgruppen Stern som 1948 mördade FN:s medlare Folke Bernadotte, var många.

I början av 1947 meddelade den brittiska regeringen att man skulle lämna Palestina 1948. I november 1947 antog FN:s generalförsamling en delningsplan som skulle göra det möjligt att skapa en judisk och en palestinsk stat. Den 14 maj utropades Israel som en självständig judisk stat av landets förste premiärminister David Ben Gurion. På morgonen dagen efter anfölls Israel av Egypten, Transjordanien, Sy-

rien, Irak och Libanon. Kriget som sedan följde kallas av palestinierna för Nakba – katastrofen. FN uppskattar att omkring 700 000 palestinier tvingades lämna sina hem under kriget och hamnade i flyktingläger i Gaza, på Västbanken och i grannländerna.

Samtala om de senaste 60–70 årens historia, men försök att betrakta den utifrån Debbie Weissmans och Khader Salamehs liv. (Bara uppgifter om födelseår, födelseplatser och deras nuvarande sysselsättningar kan räcka för att låta fantasin i gruppen få vandra fritt.) På olika sätt är deras livshistorier sammanvävda med den politiska historien kring statsbildningar, migrationsrörelser och fredssträvanden. Var särskilt observanta på att det alltid finns flera sätt att skildra historien och att den enes sanning inte självklart är giltig för den andre.

Om de senaste 60–70 åren ger ett intressant historiskt perspektiv, så bjuder Debbie Weissman och Khader Salameh själva läsaren på betydligt längre historiska återblickar genom att berätta om sina liv och intressen. Debbie Weissman menar att berättelsen om israeliternas uttåg ur Egypten hör till judarnas absolut viktigaste berättelser och Khader Salameh arbetar med att katalogisera stenar med inskriptioner, många sannolikt ett par tusen år gamla.

Samtala om vad det kan innebära för enskilda människor idag, som Debbie Weissman och Khader Salameh, att i dagligt arbete och dagligt liv finna det relevant att hänvisa till en historia som sträcker sig tusentals år bakåt.

Genom att möta de äldre personer vi mött i detta avsnitt, och genom att ta del av den politiska historien under deras livstid, och sedan snudda vid de tusenåriga historiska perspektiv som är levande för dem, så anar vi något av hur mångfaceterad och komplex nutiden och historien är i Mellanöstern. Den betydligt yngre konstkuratorn Jack Persekian snuddar också vid detta när han säger: ”Du kan inte bara se saker för vad de är, eller möta människor utan att först ha undersökt vilka de är och vilken bakgrund de har.” Han konstaterar vidare, att en visst mått av cynism är nödvändigt på en plats som Jerusalem.

Samtala om cynism – kan en sådan i vissa sammanhang eller situationer vara befogad, eller kanske till och med försvarbar? Sök tillsammans efter synonymer till ordet cynism och diskutera vilka erfarenheter i svenskt samhällsliv som kan föda, och kanske till och med motivera, ett visst mått av cynism.

Bokens bilder

Studera bilderna i *Jerusalem-galleriet* där Västra muren och Klippdomen i princip utgör varandras väggar. Den ena platsen är helig för världens judar och den andra är minst lika helig för världens muslimer. Är det någon i gruppen som besökt Jerusalem och denna märkliga plats? Vilka tankar och känslor väcker ord som ”helig plats”? Vad utmärker, eller borde utgöra tecken för en sådan plats?

Till nästa gång

Läs de tre första porträtten i avsnittet Gräsrotsrörelser och samhällsbyggare. Kom gärna, precis som tidigare, överens om att någon eller några vid nästa gång presenterar var sin person.

För den som vill läsa mer

Sören Wibeck: *Ett land två folk*. Historiska media 2009

6. Sjätte träffen: Gräsrotsrörelser och samhällsbyggare. Del 1

I den här samlingen möter vi tre personer som är verksamma inom organisationer av skilda slag, och som alla är födda under 1970- och 80-talen.

Möte med Safa Abu Assab, Fadi Jueejat och Yehuda Shaul

Låt gruppen få del av enkla presentationer av de tre, förslagsvis genom att man i förväg bestämt vem som ska presentera vem. Berätta helt kort om vilka personerna är och i vilken verksamhet de är aktiva.

De tre är alla kring 30-årsåldern, men deras livsberättelser skiljer sig dramatiskt åt. En betonar att hon är troende muslim, en annan berättar att han tills nyligen mest varit intresserad av att festa och tjäna pengar, och den tredje bär på traumatiska upplevelser från den israeliska armén. Av deras berättelser och hur de har utvecklats som människor skulle man trots olikheterna kunna tänka sig att de idag kunde ha stort utbyte av att möta varandra. Fundera tillsammans i gruppen hur ett möte mellan de tre skulle ha tett sig för sådär tio år sedan, när de alla var i 20-årsåldern. Israel och de palestinska områdena består av många olika världar som har ytterst lite att göra med varandra och där människor har liten kunskap om ”den andre”.

Samtala i gruppen om förutsättningarna i framtiden för olika världar att leva sida vid sida utan kontakt med varandra. Kommer Internet och sociala medier att bryta ner den typen av gränsdragningar mellan grupper, eller ökar den nya tekniken tvärtom möjligheten för olika grupper att bara hålla sig till likasinnade. Den så kallade ”arabiska våren” under 2011 brukar ibland beskrivas som de sociala mediernas genombrott som politisk faktor. Kommer vi att se en liknande utveckling i Europa, och även här i Sverige, där Facebook kanske till och med ersätter de politiska partierna?

Den palestinske Fadi Jueejat och den israeliske Yehuda Shaul ger olika bilder av livet i och konsekvenserna av de israeliska bosättningarna. Jueejat berättar om hur Jordanfloden torkar ut på grund av att de näraliggande bosättningarna förbrukar så mycket vatten, medan Shaul berättar om hur omedvetna många bosättare är om att de bor och verkar på områden som enligt internationell lagstiftning ockuperas av Israel.

Enligt en rapport från våren 2011 från FN:s organ för koordinering av humanitära insatser på de ockuperade palestinska områdena – OCHA – finns det 149 israeliska bosättningar på Västbanken med en befolkning på ca 500.000 personer. Bosättarna är israeliska medborgare som kan kräva full medborgerlig service, men också militärt skydd av den israeliska armén, trots att man befinner sig utanför de egentliga israeliska gränserna (enligt 1967 års gränser). Med ett ökat antal bosättningar ökar den israeliska militära närvaron på Västbanken.

Israel bygger särskilda vägar för att binda samman bosättningarna med varandra, vägar som palestinerna ofta har begränsad möjlighet att använda. OCHA har under de senaste åren noterat en stadig utveckling av ökat våld och trakasserier där bosättare, ofta beväpnade med skjutvapen, utsätter palestinska byar och enskilda för hot och direkt våld.

Med det stadigt ökande antalet bosättningar som byggs, trots internationell kritik och ett flertal resolutioner i FN, och genom att många av dem växer fram som i en halvcirkel på den palestinska sidan av Jerusalem, menar många kritiker att Israel långsamt men metodiskt skapar en israelisk ring kring staden.

De tre unga ledarprofilerna som vi möter i det här avsnittet, Safa, Fadi och Yehuda, är alla verksamma i organisationer som på olika sätt utmanar det gängse och etablerade i sina sammanhang. Safa genom att tillhandahålla böcker som ifrågasätter en traditionell könsordning, Fadi genom att peka på bristande ansvar för naturresurser, både från palestinska och israeliska politiska ledare, och Yehuda genom att organisera en proteströrelse inom den israeliska armén.

Samtala i gruppen om vad som krävs för att utmana det gängse och etablerade, och hur människor som tar sådana steg betraktas. Vilka exempel på av den typen av utmaningar kan gruppens deltagarna se hos personer och initiativ i Sverige.

Bokens bilder

Betrakta bilderna i galleriet Jordandalen. Samtala om vilka som ger en positiv känsla och vissa som känns oroande eller obehagliga. Information om störningar i naturens normala beteenden, med ökad torka på vissa håll och översvämningar på andra, är inte ovanliga i våra dagar. Samtala i gruppen om hur vi brukar hantera sådan information.

Till nästa gång

Läs de tre sista porträtten i avsnittet Gräsrotsrörelser och samhällsbyggare. Kom gärna, precis som tidigare, överens om att någon eller några vid nästa gång presenterar var sin person.

För den som vill läsa mer:

Hinder för fred. SEAPPI/ Sveriges Kristna Råd

7. Sjunde träffen. Gräsrotsrörelser och samhällsbyggare. Del 2

I den här samlingen möter vi ytterligare tre personer som är verksamma inom organisationer av skilda slag.

Möte med Rami Elhanan, Nora Carmi och Nidal Rishmawi

Låt gruppen få del av enkla presentationer av de tre, förslagsvis genom att man i förväg bestämt vem som ska presentera vem. Berätta helt kort om vilka personerna är och i vilken verksamhet de är aktiva.

Visst kan väl Rami Elhanan, Nora Carmi och Nidal Rishmawi alla beskrivas som eldsjälar? Och kanske också som fredsaktivister? Men kan de, med de erfarenheter och lärdomar de gjort av livet, med den glädje och smärta de har upplevt, beskyllas för att vara naiva och romantiska?

Stanna upp inför Rami Elhanan och hans öde. En utsäglig sorg, att förlora sin dotter i politiskt våld, har fört honom till att engagera sig för freden. I dag lägger han nästan all ledig tid på att delta i Parents Circles verksamhet. ”Våld föder motstånd som föder ännu mer våld. Det finns ingen ände på det”, säger han.

Stanna på samma sätt upp inför Nora Carmi, en äldre lärare med möjlighet att leva ett förhållandevis lugnt liv med sin familj, men som är aktiv i freds- och ick-evåldsarbete på både lokal och internationell nivå. ”Att följa Jesus är inget skämt, att älska sin nästa är inget skämt. Det är ett stort ansvar”, hävdar hon.

Stanna också upp inför Nidal Rishmawi, entusiastisk scoutledare som bara kan se den egna familjen som något viktigare. ”Allt i scout handlar om att man inte bara

ska tänka på sig själv, utan på andra i gruppen och på samhället”, förklarar han.

Låt var och en i gruppen tyst för sig själv tänka på någon person som vänt sorg till kamp, eller tagit sin övertygelse på största allvar, eller ser djupet i den självklara uppmaningen att tänka på andra. Efter en stunds reflektion, låt dem som så önskar berätta om den person de har tänkt på.

Samtala i gruppen om eldsjälur, om Rami, Nora och Nidal och om personer som nämnts av deltagarna i gruppen. Fundera tillsammans över hur eldsjälur väcks till liv, och vad det är som får dem att brinna. Ibland talar man också om att det bara är människor som brinner som kan bli ”utbrända”. Hur är det möjligt att få eldsjälurarna att inte köra slut på sig själva?

De organisationer/verksamheter som finns beskrivna genom porträtten i det här avsnittet av *Shalom Inshallah* är alla enkla att finna på Internet.

Här nedan finns fem relevanta adresser:

www.diakonia.se
www.foeme.org
www.breakingthesilence.org
www.theparentscircle.org
www.sabeel.org

På www.youtube.com är det också möjligt att se filmer från marscher med säckpipeblåsande scouter i Beit Sahour.

Samtala två och två i gruppen – är det någon av de organisationer eller verksamheter som finns presenterade i det här avsnittet som någon av er skulle vilja fördjupa sig i? Fundera tillsammans hur man skulle gå tillväga. Vilka kontakter i Sverige skulle man kunna ta, med kyrkor, organisationer och studieförbund här? Hur skulle man kunna söka vidare på Internet? Är det möjlighet att skriva e-post och etablera kontakt?

Bokens bilder

I bokens förord skriver dess redaktör Sune Fahlgren att ett av syftena med *Shalom Inshallah* är att genom bilder och intervjuer ge en bild av ett perspektiv underifrån, och vad civilisation och kultur betyder i praktiken. Bläddra bland bilderna i galleriet Bakom fasaderna. Sätt er grupper om två eller tre personer och samtala om det några av bilderna som på ett särskilt sätt ger hopp om civilisation och kultur, och någon som skapar misstro.

Avslutande runda

Samtala i gruppen om hur studiecirkeln har fungerat.

Ta fram lapparna från första träffen. Är det några fördomar som blivit bearbetade?

Är det några bilder respektive intervjuer som blivit favoriter?

Gå en avslutande runda, där varje deltagare får uttrycka på vilket sätt man vill komma ihåg samtalen i studiecirkeln, eller hur man vill gå vidare kring frågor som rör Israel och de palestinska områdena.

För den som vill läsa mer

Ett sanningens ögonblick. Kairos Palestina. Studieförbundet Bilda 2010

Litteraturförslag

Ett sanningens ögonblick. Kairos Palestina. Studieförbundet Bilda 2010
Hinder för fred. SEAPPI/ Sveriges Kristna Råd
Sören Wibeck: *Ett land två folk.* Historiska media 2009
Jean Zaru: *Fångad av icke-våld.* En palestinsk kvinna talar. Cordia 2010
Christer Hedin: *Abrahams barn.* Dialogos förlag 2007
Martin Buber. *Jag och du.* Dualis 1994. (En bok om judisk kultur)
Bengt Knutsson: *Arabiska visdomsord.* Carlssons 2011. (En bok om arabisk kultur)
Amos Oz: *Hur man botar en fanatiker.* Månocket 2009.
Avraham Burg: *Förintelsen är över och vi måste resa oss ur askan.* Bokförlaget Daidalos 2011.